

ОТНОСНО ВЛИЯНИЕТО НА ЗАСУШАВАНЕТО И ДЕГРАДАЦИЯТА НА ЗЕМИТЕ ВЪРХУ СЕЛСКОСТОПАНСКОТО ПРОИЗВОДСТВО В ОБЩИНА ИВАЙЛОВГРАД

РАДКА КЪНЧЕВА, ИВАНКА МИТОВА, ВЕНЕТА КРЪСТЕВА

ИП Н. "Пушкарров", София

ABOUT THE EFFECT OF DRY UP AND THE DEGRADATION OF LAND ON AGRICULTURAL PRODUCTION IN VILLAGE IVAILOVGRAD

Radka Kancheva, Ivanka Mitova, Veneta Krasteva

Institute of soil science "N. Poushkarov", Sofia 1080

ABSTRACT

This paper presents a complex interpretation of ecological elements – soils, climate etc. in village Ivailovgrad for detailed estimation under the conditions of different ways some of agriculture.

УВОД

Засушаването наред с други стресови състояния е един от основните аби-отични фактори ограничаващи продуктивността на земеделските култури. (Станчева, 2000). В тази връзка се изучава характеристиката на селските райони в Хасковска област, където Ивайловград е една от единадесетте и общини има благоприятни почвени и климатични условия за развитие на селско стопанство. В нея съществуват дългогодишни традиции в зеленчукопроизводството, лозарството и тютюнопроизводството. Най-висок относителен дял на земята в личния двор или вилното място спрямо земята – общо, има в община Хасково, следвана от Ивайловград (Кънчев, Митева, 2004). От друга страна, в зависимост от наличието на ресурси, които определят развитието на туризма, тези общини са класифицирани в три групи: В първа група са включени тютюнопроизводителни общини, в които различните видове туризъм са развити или са с възможности за утвърждаването им като активно посещавани дестинации и Ивайловград спада към областите с туристическа дестинация със силно влияние върху икономиката, т.е. първа група (Славов и кол. 2003, Славова, 2006).

Целта на тази разработка е да се оценят физичните свойства на почвата и пригодността ѝ за селскостопанска дейност във връзка с промените на климата.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Обекта на изследване на настоящия доклад обхваща територията на гр. Ивайловград, кв. Лъжа и землищата на селата Камилски дол, Ламбух, Горноселци, Долноселци, Хухла, Покрован, Славеево, Драбишна, Свирачи, Орешино. Относно климата изброените населени места попадат в Климатичният район на източно родопските речни долини. Той обхваща ниските места около средното и долно течение на Арда и нейните притоци. Въпреки сравнително голямата откритост на района на север (поради близостта му до Беломорието) зимата тук е влажна и мека със сравнително рядко задържане на снежна покривка. Годишната сума на валежите е 711 mm. Сумата на зимните валежи, които са максимални, тук е два пъти по-голяма от летните. Пролетните и есенните валежи са с относително равни количества (178-185 mm). Средната температура на най-студения месец (януари) е 1.4 °С. Лятото е сравнително горещо, със средни t° 23.5 °С и сухо - най-сух е август, през който падат сумарно около 23 mm/m² валежи. Съотношението на зимните и летните валежи е типично за средиземноморската климатична област. Началото на повишаване на температурите над 5 °С настъпва на I. III и тези стойности се задържат до 9. XII. Устойчиво задържане на температурите под нулата не е отбелязано, тъй като района се характеризира със значително по-топъл климат от останалите региони на страната. Средна месечна, сезонна и годишна сума на валежите в mm (1931-1985 год.)

В района са разпространени следните почвени различия: 1) Излужени смолници, средно мощни, леко глинести - 4488 дка; 2) Карбонатни черноземовидни почви, средно мощни, средно пясъжливо-глинести - 1481 дка; 3) Карбонатни черноземовидни почви, слабо и средно ерозирани, тежко пясъжливо глинести - 10794 дка; 4) Карбонатни черноземовидни почви, средно и силно ерозирани, средно пясъжливо-глинести - 16900 дка; 5) Излужени канелени горски почви, слабо ерозирани а) леко пясъжливо-глинести - 1538 дка, б) средно пясъжливо-глинести - 4638 дка; 6) Силно излужени до слабо оподзолени канелени горски почви, слабо и средно ерозирани, а) леко пясъжливо-глинести - 2888 дка, б) средно пясъжливо-глинести - 881 дка; 7) Излужени канелени горски почви, плитки, слабо и средно ерозирани, каменисти, глинесто-пясъкливи - 135575 дка; 8) Излужени канелени горски почви, каменисти, леко пясъжливо-глинести - 22232 дка; 9) Рендзини (хумусно-карбонатни почви), плитки, ерозирани, каменисти а) средно пясъжливо-глинести - 4388 дка; б) тежко пясъжливо-глинести - 8888 дка; 10) Алувиални почви, глинесто-пясъкливи - 981 дка; 11) Оврази, дерета и силно ерозирани земи - 25456 дка

Почвените различия в района имат следните характеристики: излужената смолница (почва №1) е с леко глинест механичен състав (физ. глина в орницата 61%), хумусно съдържание 2%, рН във вода - 6.8 (с неутрална почвена реакция); карбонатните черноземовидни почви (почва № 2 и 3) са със средно до тежко пясъжливо-глинест механичен състав (физ. глина в орницата 38-50%), хумусно съдържание 1.8-2%, рН - 7.2-7.5 (с неутрална и слабо алкална почвена реакция); излужените канелени горски почви (почви № 5а, 5б, 6а, 6б) са с леко до средно пясъжливо-глинест механичен състав (физ. глина в орницата 24-36%), хумусно съдържание 1.1-1.9%, рН - 5.3-5.6 (средно кисела почвена реакция); алувиалните почви (почва №11) са с глинесто пясъчлив механичен състав (физ. глина в орницата 12%), хумусно съдържание 1%, рН - 7.6 (със слабо алкална почвена реакция).

Таблица 2а. Бонитетна оценка на земите в Ивайловград

№ на почв. различие	Бонитетни балове по зърнени и окопни култури									
	Пшеница	Царевица	Ориз	Соя	Слънч.	Зах. цвекло	Ор. тют.	Едр. тют.	Памук	Лен
1	79	60	62	42	52	53	33	66	69	21
2	77	57	51	53	45	58	43	62	63	23
3	62	39	0	32	36	39	65	44	44	17
4	41	25	0	20	22	27	70	26	31	12
5а	61	41	0	36	36	38	67	47	47	19
5б	63	42	0	36	37	40	65	48	49	18
6а	43	29	0	28	25	26	79	31	34	15
6б	43	27	0	20	24	28	77	29	36	13
7	16	0	0	0	0	0	51	0	0	9
8	18	0	0	0	0	0	49	0	0	10
9а	21	0	0	0	0	0	41	0	0	11
9б	22	0	0	0	0	0	40	0	0	10
10	56	36	34	5	29	41	88	42	51	16

В структурата на земята, разгледана като производствена единица, водещо място имат фамилните земеделски стопанства. В Ивайловград използването на стопанисваната земя по културни видове като процент е следното: ниви – 68,8; лозя -17; други трайни насаждения - 0,7; естествени ливади - 1,7; мери - 0,3; неизползваема обр. Земя - 10,7. (Източник: Преброяване на населението, жилищния фонд и земеделските стопанства през 2001 г. НСИ, том 5, 2003)

Таблица 26. Бонитетна оценка на земите в Ивайловград

№ на почв. различие	Бонитетни балове по зеленчукови и овощни култури												
	Дома ти	Пип.ер	Картофи	Люцерна	Пасица	Ябълки	Круши	Сливи	Праскови	Череши	Малини	Лозя	Ср.а.б.
1	88	84	14	69	55	78	75	74	80	61	41	66	68
2	94	89	15	69	52	71	71	61	90	90	38	93	70
3	74	70	11	54	45	64	64	57	73	75	30	87	58
4	55	52	8	38	37	49	49	42	54	70	20	80	45
5a	73	69	15	54	47	66	63	59	87	71	40	89	59
5б	71	68	14	58	50	72	75	71	78	65	36	80	59
6a	53	50	12	42	45	64	67	61	79	65	36	82	50
6б	51	48	12	39	47	50	50	50	65	59	35	72	47
7	0	0	5	0	22	0	0	0	0	0	17	0	11
8	0	0	6	0	24	0	0	0	0	0	19	0	11
9a	0	0	5	0	23	0	0	0	0	0	15	0	11
9б	0	0	5	0	24	0	0	0	0	0	14	0	11
10	76	72	10	53	44	53	53	46	53	68	22	85	57

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

От площното участие на почвените различия се вижда, че само 16.8% от територията е заета от пълнопрофилни почви, които са годни за селскостопанско производство. Останалите 83.2% от площите са заети от плитки почви с маломощен профил и от оврази и дерета. Те не могат да се използват за селскостопанско производство и следва да се оставят за естествени затревени площи. По методиката за бонитация бе изготвена бонитетна (агрономическа) оценка за пригодността на земите за отглеждане на определен набор от селскостопански култури (Петров и кол.1988). В тази оценка са включени както определени почвени качества и характеристики, така и климатичните условия за района. Бонитетните числа са със стойности от 0 до 100 бала. Високите стойности на скалата показват, че условията за

развитие на оценяваната култура са добри – и обратно – ниските стойности на скалата показват, че няма благоприятни условия за развитие на културата. Върху някои плитки почви може да се отглежда ориенталски тютюн (40-51 бала). Тютюнът се отглежда в повече от една трета от административните области на страната и в около 405 общини, но поради специфичните изисквания на културата към почвено-климатичните условия около 65% от производството му е съсредоточено в районите на Благоевград и Кърджали. Най-добри условия за отглеждане на ориенталски тютюни в изучавания район има върху алувиалните почви (88 бала). Подходящи за културата са и канелените почви (65-79 бала). Тази култура може да се отглежда и върху плитките и бедни на хранителни вещества почви, където бонитетната оценка е в диапазон 40-51 бала (Павлов,1971, Кrumov V.,1988).От направената бонитетна оценка представена на Таблица.2а се вижда, че най-добри условия за отглеждане на пшеница има върху земите заети от излужени смолници, карбонатни черноземовидни почви и излужени канелени горски почви (63-79 бала). Алувиалните почви са с малко по-ниска оценка за културата (56 бала). Те са подходящи и за отглеждане на зеленчукови култури (домати и пипер) с бонитет 71-94 бала. Върху тях намират добри условия за развитие някои овощни култури –ябълки (53-78 бала), круши (53-75 бала), сливи (57-74 бала),череши (68-90 бала). Смолниците, черноземовидните и канелените почви в района са изключително пригодни за отглеждане на праскови с бонитетна оценка 80-90 бала.

Лозята намират много добри условия за развитие върху всички почвени различия и са с оценка в диапазон от 66 до 93 бала. Изключение правят плитките почви (7, 8, 9), които не са подходящи за отглеждане на тази култура.

Памука има достатъчни температурни условия и когато се отглежда върху смолници може да даде прилични добиви.

Деградацията на почвите е свързани главно с ерозионни процеси (Крумов В.,1991). Както беше отбелязано по-горе по-голямата част от площите са заети от плитки, ерозиранни земи с преобладаващо участие на каменисти фракции (почви №№ 7, 8, 9а, 9б). Тези почви заемат крайните югоизточни ридове на Родопите с надморска височина – 300 – 400 m.

От представените средни данни за количествата на валежите за дългогодишен период се вижда, че валежите в района са в благоприятни количества. Както беше описано по-горе, преобладават есенно-зимните валежи. Въпреки, че последните години се характеризират като влажни години, генералната тенденция в световен мащаб е затопляне на времето и намаляване на валежите. За да се избегнат пораженията от летните засушавания, бихме препоръчали в района да се отглеждат зърнено-житни култури (които максимално ползват есенно-зимните валежи), както и овощни култури (с дълбока коренова система). Окопните зърнено-житни, техническите, и зеленчукови култури да се разполагат по-възможност върху поливни площи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като заключение може да се каже от наличните пълнопрофилни почви, които възлизат на 16,8% от територията на община Ивайловград, най-подходящи за отглеждане на селскостопански култури са смолниците, черноземовидните почви, канелените горски и алувиални почви. Върху тях с успех могат да се произведат зърнено-житни, зеленчукови и овощни култури. От овощните култури най-подхо-

дящи са прасковите, следвани от череша и ябълки. Лозовите насаждения също намират добри условия за развитие.

Неподходящи за отглеждане в региона са малините, картофите, лена, слънчогледа и захарното цвекло, както и соята.

ЛИТЕРАТУРА

1. Крумов В., 1991. Опазване на почвата и повишаване на плодородието ѝ. Български тютюн, №1
2. Кънчев И., А. Митева 2004. Аграрните организации в селските райони на Хасковска област – състояние и насоки за развитие. сп. Икономика и управление на селското стопанство, 49, 5/ 2004.
3. Павлов Л., 1971. Българска литература по тютюна, том1 ЦИНТИ, София, стр 213-214
4. Петров Е, Ив.Кабакчиев и кол. (1988). Методика за работа по кадастъра на селскостопанските земи в НРБ, Асоциация “НАПС”, С.
5. Славов Н., В. Георгиев, М. Мотева, 2005. Промяната на климата в България през последното столетие и негативните изменения на природните ресурси, Научни доклади “Управление, използване и опазване на почвените ресурси” София, 15-19 V 2005, 533-538
6. Славова Я. и кол. 2006. Осигуряване на алтернативна заетост в тютюневите райони - възможни варианти. Докл. Национална конф. “Повишаването конкурентно-способността на Българското земеделие - приоритет на научните изследвания”, София, 31-34
7. Станчева Й., 2000. Екологични основи на земеделието, Изд.Pensoft, 118-129.
8. Krumov V., 1988. Economic and anti-erosion efficiency of some forecrops in continions cropping. Proceesing of the International Simposium on Water Erosion. 19-24 IX, Varna, Bulgaria